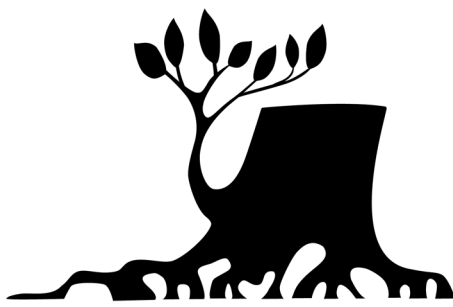

נצר סרני

31 בדצמבר 2024

עלון

לי בכסלו תשפ"ה

מספר 2229

חנוכה תשפ"ה

פינת הארכיון

הפעם - פרסום ראשון של קטע מתוך יומן "קיבוץ בוכנוולד" שתורגם לעברית מיידית

"ב-11 ביוני 1945 החליטו חברי קיבוץ "בוכנוולד" לכתוב יומן של הקיבוץ. ליומן יכולות להיכנס יצירות ספרותיות, דיווחים, מאמרי דעה, כתבות. כל מי שרוצה יכול לכתוב. פעם בשבוע נקרא בקול רם בפני כל החברים את מה שנכתב באותו השבוע". כך כתב אברהם אהוביה ז"ל במבוא ליומן הקיבוץ הקולקטיבי. שימו לב לתאריך - 11 ביוני, 1945!

שבועות ספורים לאחר השחרור ממחנה הריכוז בוכנוולד, ב-9 ביוני 1945, חגגה קבוצה קטנה של בחורים ובחורות צעירים את ייסוד קיבוץ בוכנוולד.

יומיים לאחר מכן החלה הקבוצה לכתוב יומן משותף. למעלה מחמישים איש השתתפו בכתיבה. הם תיעדו את חיי היום-יום שלהם, כתבו זיכרונות מתקופת השואה, ניבאו איך ייראה עתידם ומה יחשבו עליהם אנשי העתיד, כתבו מחזות והומורסקות - וגם "ירדו" קצת זה על זה והוציאו קיטור. וכל זה קורה בתום שש שנים מאז שחברי הקבוצה חוו הרס, חורבן, אובדנים וטלטלות. שש שנים שבהן נלחמו לשמור על צלם אנושיותם.

חברי הקבוצה כתבו לאורך תקופה מסוימת את הטקסטים ביידיש. אלה מייסדי הקיבוץ שלנו, אך חשוב לציין שלקבוצה זאת נוספו עם הזמן עוד ועוד קבוצות ויחידים, ויחד הם בנו את החלום המופלא המשותף לכולם - את הקיבוץ שאנו חיים בו כיום. בימים אלה ממש סיימה רחל שליטא, המתרגמת, לתרגם לעברית את הטקסטים שנכתבו ביידיש, וזאת במסגרת פרויקט מחקר ארוך-שנים של חוקרת ההיסטוריה והספרות, ד"ר לילך ניישטט. היומן המלא והמחקר יפורסמו בספר שתוציא לאור הוצאת יד טבנקין. נעדכן אתכם בפרסומו ובאירוע שנערוך לרגל הוצאתו.

תרגומה של רחל נאמן למקור וללא שכתוב כלשהו, ועל כן הוא מהווה, ללא ספק, תיעוד היסטורי חשוב מאחר שחנוכה בפתח, מצאתי קטע הומוריסטי ממחציתו של היומן, שכתב אברהם אהוביה בנובמבר 1945, והרי הוא לפניכם:

לקראת חנוכה בקיבוץ בוכנוולד (מעט גוזמאות)

כאשר התקרב חג החנוכה, החברים לא רק ידעו זאת, אלא גם חשו, ממש חשו, בליבם, בנשמתם - בכל ישותם. אין זאת אלא השפעה ממשית של אווירא דארעא. כולם הבחינו שמעולם, אפילו לא בילדות, לא הרגישו באופן כזה את קרבתו של חג ההתחדשות. וכולם חשו רצון להכין משהו שונה לכבוד החג. אבל איך? חברים רבים התענו במחשבות, רצו למצוא דרך להתכונן - ולא הצליחו. ביום הרביעי לפני החנוכה שררה בין כל החברים אווירה חמימה. איש לא הרגיש צורך לומר משהו לחברו, אבל לא היה קשה להבחין בעיניהם של החברים בשאלה: אולי עלתה בדעתו מחשבה גאונית, כזאת שעדיין לא הייתה דוגמתה בעולם, היא יחידה במינה. רוצים כבר לראות, רוצים שהדבר יקרה. וכל חבר שמר סוד, ושפשף את ידיו בשמחה.

אבל לאחר כמה שעות החלו שוב החברים להסתובב עצובים ונוגים. מה קרה? נראה שבאותו היום אצל כל חבר וחברה נולדה התוכנית לארגן עונג בשבת חנוכה. כל אחד כבר תיאר לעצמו את הפנטזיה ואיך הוא מדווח על כך לכל החברים, ומכולם מגיעה מילה מאירה בחמש אותיות כמו המנורה עם הנרות ביום החג החמישי: "חנוכה". התחילו לצעוד במסלול המוביל לוועדת התרבות, כל חבר עם אותה הבקשה: תנו לי את השבת ואני אעשה משהו, ואתם כבר תראו...

במשרד של ועדת התרבות הייתה באותו הזמן תרצה. עוד לפני שהתחיל המרוץ של החברים היא כבר הייתה עסוקה מאוד. ישבה כפופה מעל ערימת ניירות ועיפרון ביד, בהבעת פנים רצינית, מאוד רצינית, המעידה על הרבה עבודה ומאמץ חזק של המוח, עם ציפורני יד אחת לחוצות לשיער (שהוא מעט פרוע מלפנים על המצח הגבוה) - לומדת עברית בשקידה. היא קראה, אולי בפעם האלף, את המעשייה על הילד דויד והילדה נעמי, שהגיעו באוניה לנמל חיפה. לצידה הייתה מונחת פיסת נייר, כאילו רשמה "סלווקעס" (מילים). מזמן לזמן, כשהראש כבר היה עייף מאוד מהלימוד, ואפשר היה להבחין בפניה בכעס ועצבנות - היא לקחה לידיה תמונה (פורמט 6x9) והביטה בה ארוכות. פניה חזרו לחייך, עיניה האירו, ראשה חדל לכאוב - היא חזרה ללמוד עברית.

"הבתים בחיפה גבוהים ויפים" - - -

חבר דופק בשקט בדלת ונכנס. תרצה מיישרת את שערה ועונה בנימוס על בקשתו של החבר: "לא, לצערי, חבל מאוד, זה אבוד: שושנה עומדת בראש הרשימה, והיא כבר מזמן תפסה את השבת בשבילה ובשבילי,

ועדת התרבות נתנה לה את היום הזה... "החבר פולט "אחח!" שקט, ויוצא. לא עוברות חמש דקות ומגיע חבר שני עם אותה בקשה ומקבל את אותה תשובה. מתפלא מאוד החבר: "שושנה? אני מסתובב כבר הרבה זמן עם הרעיון, יותר משושנה..." "לא היית צריך להסתובב איתו אלא להעביר אותו אלינו לוועדת התרבות", אומרת תרצה, משלבת רגל על רגל ומעשנת סיגריה. החבר יוצא.

עד מהרה מגיע השלישי - או ליתר דיוק השלישית, חברה. היא מתיישבת על כיסא ואומרת לאט: "סטפצ'ו, אני רוצה להכין את העונג בחנוכה". תרצה מתפלאת: "מה קורה כאן היום?" אבל לחברה היא עונה ברוע וברשמיות: "הרי הייתה לך השבת האחרונה! חגגת לכבודנו "מולדת שלי" [בעברית]... החברה מעקמת את פניה: אבל חנוכה יותר יפה" [בעברית]... תרצה מקנאת בעברית שלה ומתחילה לדבר איתה בעברית "מולדת שלי גם יפה" ... "כן" - אומרת החברה, אבל תרצה לא נותנת לה לסיים: "זה מיותר, אין על מה לדבר, שושנה עושה את העונג". החברה מעקמת את פניה: "שושנה... פי-פא... ויוצאת. נכנס חבר ומתחיל לנעוץ: "שושנה? - זה לא סתם ככה, היא שווה יותר מאחרים? מיוחסים! תרצה נכנסה לוועדה אז גם היא כבר מיוחסת!" - יוצא החוצה וטורק את הדלת.

תרצה נשארת יושבת נסערת, פגועה. איזה מין חברה אלה... היא מחליטה יותר לא להתערב, עכשיו היא לומדת עברית. וכשנכנס לחדר עוד חבר היא אפילו לא מביטה לעברו, אלא עונה בקול: "לא, לא" - "מדוע לא?" - שואל החבר. - "בוא לא - עונה תרצה - בוא שושנה... ממ... שושנה... יש...עונג!"...

כשהחבר יוצא מאוכזב, נאנחת תרצה בכבדות, סוגרת את הספר ולוקחת שוב את התמונה. באותו הזמן מגיע החבר חיים, שעובד במוסך, ומוצא אותה מחייכת ומביטה בתמונה. הוא מדבר איתה בפולנית מעורבת במילים העבריות הבודדות שהוא כבר יודע ומצפה לתשובתה. אבל תרצה לא אומרת דבר, כאילו לא שמעה כלום, אלא רק צוחקת אל התמונה. ואז שואל חיים שוב: "נו, תרצה, כן? [בעברית]" - תרצה מחייכת לתמונה ומדברת כאילו לעצמה: "כן, כן" [בעברית]. חיים רואה שהיא לא יודעת במה מדובר, היא לגמרי בעולם אחר - הוא ניגש אליה ונוגע לה בכתף: "תרצה, מה קורה, [בעברית] מה את רוצה?" - תרצה ממשיכה לדבר אל עצמה: "כן, כן, אני רוצה, כן, [בעברית]... ומביטה בעיניים גדולות פקוחות בתמונה...

חיים ברלינרבלוי מושך בכתפיו ויוצא...

בחוץ בינתיים סערה, רעש. לפני דלת חדרה הסגורה של שושנה התאספה חבורה שלמה, חברים וחברות. הם מכים בדלת, הם צועקים: "פתחי את הדלת!" - נשמעים קולות - "רוצים לראות אותך! חוצפה כזאת! זה לא עניין סתמי, שושנה! אפשר באמת לחשוב שזה משהו! אף אחד לא מקבל את זה בגלל הפנים היפים שלו, אנחנו רוצים להראות לך!"

צבי לנדגרטרן עומד בצד מרוצה וממריץ את החברים. "גיציה, גיציה (כנראה פולנית: תני, תני), שהיא תדעי!" הוא אומר בכל פעם שנדמה לו שההתקפה נחלשת - "מה זאת אומרת שהיא כבר לקחה את זה?" לולה עומדת מודאגת ומדברת בשקט בתוך הרעש, כאילו אל עצמה: "אנשים תפסיקו, בא יא יוז' ניה מוגן!" (פולנית: אני כבר לא יכולה יותר). אבל בתוך הרעש לא שומעים את הרשל ולא את לולה. בכל מקרה לחבורה יש מספיק מרץ והיא לא צריכה עצות. גניה עומדת נסערת, מכה אגרוף באגרוף וצועקת בקול רם יותר מכולם: "ראיתם? דבר מעצבן! ילדים! אתם יודעים מה? אנחנו נעשה לה שמיכה! עוד הלילה!" "בוודאי חברה", אומר שלמק, "נעשה לה שמיכה! חשבתי על זה עוד קודם!" ברלינרבלוי מגיע במפתיע בריצה: "כן, בדיוק, זובצ'י (פולנית: היא תבין) כך נעשה: את תתני לי שמיכה ואני אכסה אותה!... היא תודה לי עוד הרבה זמן!" ליאון אקסט מסתובב עם הידיים בכיסים ומחמם את עצמו: "חכו חכו, אל תגידו כלום, גם אני לא מדבר, הכול מגיע לה, ולנו - כלום! אם יש משהו במחסן, זה בשביל שושנה, ולא בשביל אקסט! אם יש עונג - גם זה בשביל שושנה! היא בן אדם יותר טוב מאיתנו!" כן כן, ככה זה, זאת המציאות!

בחדרה נמצאת שושנה לבדה, מלאה פחד. היא נעלה את הדלת בשלוש שרשראות, הזיזה לשם מיטה, הניחה עליה את השולחן ואת כל הכיסאות שמצאה בבית. היא עצמה נעמדה בפניה הרחוקה ביותר, וכמו ילד מבוהל עמדה ולא ידעה מה לעשות. פיה פתוח למחצה, עיניה קרועות לרווחה, מלאות בדמעות - היא מבקשת במבטה עזרה ורחמים. אל חזה היא מצמידה כמה ניירות מגולגלים, כמו משהו יקר ערך, כמו ילד שאנשים רשעים רוצים לשדוד. זה העונג שהכינה, הגורם עצמו למלחמה הגדולה.

בחוץ גובר הרעש. כשמאיר מגיע ומכריז באופן רשמי: "חברים, בשם ועדת התרבות אני צריך להזיז אתכם מפה", התקפות החברים מכוונות עכשיו נגדו. הוא בורח מהר ומאחוריו שומע את הקולות: "עוד חבר טוב של שושנה, הגיע הנה כדי להגן עליה, מיוחסים!!!"

החברים שוב מסתערים על הדלת. עכשיו פלטיאל צועק: "ומי הביא אותך לארץ ישראל? אנחנו! אם לא אנחנו היית עדיין יושבת איפה שהוא בבלון ברגן, ועכשיו במקום לשבת בשקט מסתובבת מסביב כאילו הייתה כאן בעלת הבית! " כל הקהל צועק: "בוז, בוז!"

ריטה מסתובבת עצבנית ומלבה את החברים: "לי לא נתנו את השבת, ולה כן! " כל הקהל רואה את חוסר הצדק כלפי ריטה, במיוחד אוסקר, הוא צועק: "בואו נחטוף לה את הניירות וזהו! לא יהיה לה שום עונג! " ועל זה צועק ברלינרבלוי: "שושנה דאוואיי (פולנית: תני) את הניירות!"

פתאום השתרר שקט בחוץ. הביטו אחד בשני וכל אחד הבחין באימה בעיני האחר, פחד מוות. תרצה

נראתה בדלת. במבט חמור סבר הביטה בפני כולם וקראה: "חברים מה קורה לכם? אתם לא יכולים להיות בשקט? כל אחד הולך לחדר שלו, מייד!"
אם עשרות שוטרים היו באים עם מקלות גומי לגרש את הקהל לא הייתה פורצת פאניקה כזאת כמו שקרתה עכשיו. החברים התחילו לרוץ לכל הכיוונים. הם עשו שטויות, דחפו והשליכו זה את זה לאדמה. אחרי שתי שניות הייתה החצר שקטה וריקה. רק פלטיאל לבדו הלך לאט-אט, משתי סיבות: קודם כול רצה להראות שאותו אף אחד לא יפחיד, אפילו לא תרצה, ושנית מפני שהרגל כואבת לו, והוא קצת צולע. הוא צעד לאט, ובתחושת הגבורה שלו לא הבחין שמשוהו התחכך בו... אבל אז הביטה בו תרצה במבט חמור: "פלטיאל, ואלך אני לא מתכוונת, מה?" - ואז הוא שכח את הרגל הכואבת ונעלם במהירות לחדרו.

*

את כל ההתרחשויות הטרגיות והקומיות ראו עליזה ואברהם שעמדו בצד שלובי זרועות ולחשו זה לזו מילות אהבה. הם הביטו בביטול ובלעג על כולם וצחקו, ואז אמרה עליזה: "אברמצ'ו, אתה חייב לכתוב על כל זה, אני מבקשת ממך! אתה תעשה את זה למעני, נכון?"
"כן, בשבילך אני אעשה הכול, עליזה" - אמר אברהם, הוא לחש באוזנה עוד דברי אהבה עד שענייה אורו ושניהם נכנסו לחדרו. הוא לקח נייר ועט והתחיל לכתוב.
אברהם, אפיקים, חנוכה תש"ו

מי ייתן והאורות הקטנים שאנו מדליקים בחג הזה יישאו בשורה של הבאת אור גדול להחלמת הפצועות והפצועים ולהשבת החטופות והחטופים הביתה;
חג חנוכה שמח,

צנת אופיר

ארכיון קיבוץ נצר-סרני

הסבר על המיזם החשוב של "יד ושם" - "לאסוף את השברים"

צוות ארכיון קיבוץ נצר-סרני וצוותים שונים ברשות "יד ושם" נמצאים בקשר ייחודי לאורך

השנים, בזכות העניין המשותף לנו - השואה. לאחרונה, יצרו חברים מהקיבוץ קשר עם מדור איסוף וקליטת פריטים ב"יד ושם", במטרה להעביר התכתבויות משפחתיות מתקופת השואה למדור זה במסגרת המיזם "לאסוף את השברים". מדובר במכתבים מרגשים ובעלי חשיבות היסטורית רבה. בני המשפחה העבירו תחילה את המכתבים אלינו, ואלה נסרקו. לאחר מכן נפגשנו, נציגי המשפחה ואני, עם שרה, אחת הנציגות מדור האיסוף ב"יד ושם", בארכיון שלנו.

שרה שמעה מבני המשפחה את סיפור משפחתם המצמרר, ולאחר מכן הסבירה להם את תהליך העברת הפריטים וקליטתם ב"יד ושם". בני המשפחה התרשמו לטובה מהמיזם והחליטו להעביר את צרור המכתבים למקום הראוי ביותר לשמירתם - ברשות הלאומית לזיכרון השואה והגבורה.

בארכיון שלנו יישמרו לצמיתות ההעתקים הסרוקים, ובני המשפחה לדורותיהם יוכלו לעיין בהם בכל עת - וכמובן, גם ב"יד ושם".

אם גם בביתכם - או בבית קרוביכם - ישנם פריטים מתקופת השואה (תצלומים, חפצים, מכתבים, מסמכים), אתם מוזמנים לפנות אלינו, ואנחנו נשמח לעזור לכם למצוא עבורם את המקום הראוי ביותר לשמירה ולאחסון.

מצרפת את ההסבר של שרה צרפתי ממדור איסוף הפריטים על המיזם החשוב:

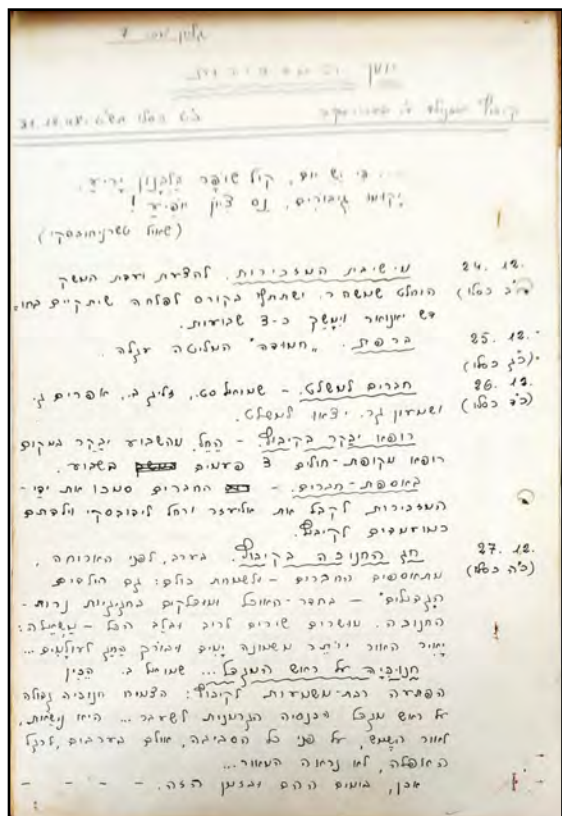
המבצע הלאומי "לאסוף את השברים" הושק בסמוך ליום הזיכרון לשואה ולגבורה תשע"א, אפריל 2011, ונמשך מאז ועד היום.

מטרת המבצע הייתה להאיץ את איסופם של פריטים אישיים מתקופת השואה ולפעול להעברת תיעוד רב ככל הניתן ל"יד ושם" - רשות הזיכרון לשואה ולגבורה" למשמרת לדורות.

הנחת הבסיס הייתה שבידי ניצולים, בני משפחותיהם ובעלי נגיעה לנושא, נמצא תיעוד אישי רב, שרבים מבעליו כלל אינם מודעים לחשיבותו כמו גם לצורך בשימורו. הכוונה הייתה לארגן ולפרסם את קיומם של מוקדי איסוף לצד צוותים שיגיעו פרטנית לבתי המוסרים.

איסוף חומרים מן הניצולים הוגדר כבעל חשיבות מיוחדת, לנוכח היכולת לתעד מפיהם את סיפורם האישי הקשור בפריטי התיעוד. לכל המעורבים היה ברור כי אנו נמצאים בזמן שאול, ולכן הפרויקט הוגדר מראש כמבצע הצלה.

מאז ראשית המבצע נאספו מעל 300 אלף פריטים שנתרמו ל"יד ושם" על ידי למעלה מ-12,500 איש. הפרויקט מבוצע בשיתוף ובתמיכה של פרויקט "ציוני דרך" של משרד ירושלים והמורשת, וכן בתמיכת המשרד לשוויון חברתי ומשרד החינוך, לצד תורמים נוספים.

למרות מאמצי האיסוף רבי השנים, מיליוני פריטים מפוזרים עדיין ברחבי העולם ובארץ וחלקם נמצא בסכנת אובדן. מטרת מבצע "לאסוף את השברים" היא להאיץ את האיסוף בישראל ולפעול להעברת תיעוד רב ככל הניתן ל"יד ושם" למשמרת לדורות.

בידי הניצולים ובני משפחותיהם נמצא תיעוד אישי רב שאיננו מוכר ולא נגיש לציבור הרחב. רבים מבעלי התיעוד אינם מודעים לחשיבותם של החומרים שברשותם ולצורך בשימורם המקצועי. זאת ועוד, איסוף החומרים מן הניצולים חשוב במיוחד כדי שניתן יהיה לתעד מפיהם את הסיפור האישי הקשור בחומרים. ברור לכול כי אנו נמצאים בזמן שאול, שכן בקרוב, לצערנו, לא יהיו יותר עדים אלו עמנו, ועל כן הפרויקט הוא מבצע הצלה, כנגד השעון.

תהליך המסירה אינו פשוט לרבים מן המוסרים, אף שהם רואים בו אפשרות לסגירת מעגל. מאחורי כל פנייה גם טמון סיפור מרגש והמפגש עם מוסרי החומר עצמם בביתם, או במסגרת ימי איסוף מרוכזים במקומות שונים ברחבי הארץ, מחייב רגישות רבה ויכולת מקצועית.

לכן שותפים בתהליך האיסוף מומחים ואנשי תוכן מכל המחלקות ב"יד ושם", לצד סורקים וצלמים מקצועיים, וכן מתנדבים מסורים. ב"יד ושם" אנו ערוכים לקלוט, לשמר, לקטלג ולהפוך את החומרים לנגישים כדי לאפשר לציבור החוקרים, לאוצרי תערוכות, לאנשי חינוך, לתלמידים ולקהל הרחב, ללמוד מהם על קורות היהודים בתקופת השואה ובשנים שלפניה ולאחריה. לפרטים המלאים היכנסו לאתר האינטרנט של המיזם.

הקלידו בגוגל: לאסוף את השברים יד ושם. מצרפת שתי דוגמאות לחפצים מתקופת השואה. חפץ אחד היא קופסת גילוח שגילפו מייסדי הקיבוץ לאחר המלחמה על אדמת גרמניה. שימו לב לכיתוב - קבוץ בוכנוולד (הקופסה נמצאת בארכיון שלנו). והחפץ השני הוא תיק לשמירת תווי נגינה שתפרה הילדה שמחה ז"ל בזמן השואה. הילדה העבירה את התיק למשמרת ב"יד ושם".

ענת אופיר, ארכיון נצר סרני

קופסת גילוח

תיק תווי נגינה